

τοὺς ὁποίους ἡ τέχνη Γάλλου κλασσικοῦ θὰ μπορούσε νὰ φιλοτεχνήσει διασκευαστικά πορτραίτα.

Ἀναμέσον τῶν κατηγορουμένων ξεχωρίζει ὁ κ. Δελμούζος. Ἀπὸ τὴν ἀπολογία του, τὶς μαρτυρίες τῶσων εἰδικῶν καὶ τὴ λογοδοσία ποῦ δημοσίευσεν ὁ ἴδιος αἰσθανόμαστε τὴ σοβαρὴ προσπάθειά νὰ μορφώσει τὶς μαθήτριές του γερά καὶ ἀληθινά. Ἐκεῖνοι ποῦ μελετοῦν βαθειά τὸ παιδαγωγικὸ ζήτημα μπορούν ἀρμόδια νὰ κρίνουν τὸ ἔργο τοῦ κ. Δελμούζου. Τὸ πείραμά του ἄσχετα μὲ τὴν ἀποτελεσματικότητά ἢ μὴ τῶν λεπτομερειῶν του μᾶς τὸν φανερόνει τὸν πρῶτο ποῦ καταπιάστηκε ἕνα πραγματικὸ ἔργο, μὲ τὸ νάντι-μετωπίζει τὸ πρόβλημα ἐκεῖ ὅπου ὅλοι οἱ καινοτόμοι τῆς γλωσσικῆς καὶ τῆς παιδαγωγικῆς ιδέας ἐδειχναν ἀκαδημαϊκά.

Ὅλοι μὲνα στόμα φωνάζανε πῶς ἡ δίκη τοῦ Ναυπλίου εἶνε μεγάλον γεγονός, νίκη τῆς νέας ιδέας. Κανείς δὲ μᾶς εἶπε πῶς τὸ ἀντιλαμβάνεται πέρα ἀπὸ τὰ ἐπιθετικά. Εἶπαν ἀκόμα πῶς τὸ πνεῦμα τοῦ μεσαιωνισμοῦ ἐπεφοίτησε στοὺς διώκτας τῶν ὑποδίκων τοῦ Ναυπλίου. Δὲ χρειάζεται μεγάλη ψυχραιμία γιὰ νὰ καταλάβει κανεὶς πῶς ἀκριβῶς κανένα πνεῦμα δὲ μπορεῖ νὰ ὀδηγήσει ἀνθρώπους ποῦ ἔτσι ζοῦν καὶ σκέπτονται ὅπως οἱ ἀντίπαλοι τῶν κατηγορουμένων.

Ἡ δίκη τοῦ Ναυπλίου, σοβαρὸν ἐπιπέδιο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς στὴν Ἑλλάδα, καμιά ἀνάγκη δὲν ὑπάρχει νὰ συγκρίνεται μὲ τοὺς φρικτοὺς ἀγῶνας τῶν πνευματῶν, στὴ Δύσι, μιά φορά. Μόνο τὴ ρητορικὴ θὰ ἐξυτηρητοῦσε μιά παραβολή τῆς μὲ τὰ τραγικὰ autodafés. Ἄλλη εἶνε ἡ πραγματικότης σήμερα στὴν Ἑλλάδα. Πραγματικότης, ὅπως νομίζομε, πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ. Ἔτσι μᾶς τὴν δείχνει ἡ δίκη τοῦ Ναυπλίου. Οἱ νεοῖδεάται, ἂν καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐτερόφωτοι, ὅμως ἂν πραγματικὰ ἔχουν μέσα τους τὴ ζωτικὴ δύναμι, ποῦ λείπει στοὺς ἀντιπάλους των, θάρρουνε στὰ πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος ἢ ὅποια, γιὰ οικονομικοὺς λόγους, θάναγκαστεὶ νὰκολουθήσει τὴν τροχιά ποῦ ἀκολούθησαν καὶ ἀκολουθοῦν οἱ ἰσχυροὶ τῆς ὕλης. Αὐτὸ μόνο. Τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα, ἐκεῖνο ποῦ θὰ βραφιστεῖ ἔτσι ὅταν παρουσιασθεῖ ἢ ὅταν ἀναγνωρισθεῖ, θὰ εἶνε κάπως ἀλλοιώτισον καὶ κάπως ἀλλοίως θὰ ἐκδηλωθεῖ.

ΓΕΝΕΥΗ.

Μ. ΠΕΡΙΔΗΣ

ΚΑΙ ἌΛΛΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ

Ὁ καλλίτερος τρόπος ν' ἀπάντησιν κανεὶς στὴν Ἐρευνα τῶν «Γραμμάτων» εἶναι νὰ ἐρωτήσῃ σήμερον. Νὰ ἐρωτᾷ πάντοτε. Κι' ἔχω τὴν ἐντύπωσιν πῶς γιὰ κάθε κατεῦθυνον τῆς φυλῆς μας, τὸ ζήτημα θὰ τραβήξῃ τὸ δρόμον του —ρωτῶντας.

Σωστόν εἶνε νὰ προσέχωμεν στὸ εἶδος, στὴν ἀξία τῶν ἐρωτηματικῶν. Ὅταν ἀπαντᾷ κανεὶς πρέπει νὰ θέτῃ ἐρωτήματα μὲ μεγαλῆτερον σημασία.

Τὰ ἐρωτηματικὰ τοῦ Περιδῆ ἐπάνω στὴν Ἐρευνα, εἶναι, ἀλήθεια, τὰ μόνα ὡς τώρα ποῦ εἶδαμεν νὰ θίγουν τὴν ἀπάντησιν ποῦ δὲν ἐδόθη ἀκόμη. Εἶναι τὰ ἐρωτηματικὰ ποῦ κλειοῦν τὸ προνόημα τῆς ἀπαντήσεως.

Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ προσεγγίσω τὰ ἐρωτηματικὰ τοῦ φίλου ποῦ σκέπτεται ἀπὸ καιρὸ τώρα στὴν Ἑλβετία. Εἶμαι προετοιμασμένος; Ἔχω νὰ πῶ κάτι, ποῦ δικαίως νὰ ὑπάρξῃ; Ἔρχεται ὁ λόγος μου ν' ἀναπληρώσῃ, γιὰ κάποιον καιρὸν, τὴν ἀξίαν ἐκεῖνον ποῦ ἀκόμη σιωπᾷ; Ἴσως ναί. Ἴσως ὄχι.

Ὁ Περιδῆς ἐρωτᾷ: ὑπάρχει ἑλληνικὴ φυλή;

Ἐξακολουθοῦ ἀρχίζοντας ἀπὸ μίαν ἄλλη ἀρχή: Οἱ πόλεμοι τοῦ 1912-13

καὶ τ' ἀποτελέσματα τῶν πολέμων, δικαιολογοῦσαν βεβαιωτικὰ μίαν Ἐρευνα γιὰ τὴν μελλοντικὴν κατεύθυνσι τῆς φυλῆς ; Ἐβγήκαμε πράγματι μὲ δυναμωμένη πεποίθησι καὶ ἐμπιστοσύνη στὴν ὁμαδικὴ μας ἐνέργεια, τὴ φυλετικὴ καὶ κρατικὴ, ὥστε νὰ τεθοῦν σὲ μᾶς, καὶ ἀπὸ μᾶς στοὺς ἄλλους, προβλήματα συνειδήσεως ; Τὸ περιεχόμενον καὶ ἡ φόρμα τῆς Ἐρευνας διεγερθεὶς μιὰ πραγματικὴ κατάστασι, νεοφανερωμένη, καὶ ἔκλειε μέσα τῆς πεποιθησι καὶ ἐμπιστοσύνη στὴν ὁμαδικὴ μας ἐνέργεια (ἐνέργεια ἀνάλογη στὴν ἀξίωσι ἀναλύσεως προβλημάτων συνειδήσεως) ἢ μὴ τὰχα ἦταν ἡ «Σφιγγα χωρὶς μυστικὸ» τοῦ ἄγγελου ποιητῆ ; Αἱ ἀπαντήσεις περὶ ὧς τώρα ἐδόθησαν — μᾶς καὶ ἐκεῖνη ἡ τριτοκλιμακίωμένη τοῦ Ψυχῶρος — μᾶς λένε πῶς ἔγινε κάποιον λάθος. Δὲν τὸ λένε. Τὸ δείχνουν. Δὲν εἶνε ἀπαντήσεις. Εἶναι ψάξιμο γιὰ τὴν ἀνέυρεσι τοῦ μυστικοῦ τῆς Ἐρευνας. Ὑπάρχει μυστικὸ ; Ἄκουεταί, ποῦ θὰ πῆ, μαντεύεται μιὰ φωνὴ στὴν ἑλληνικὴν ὁμίλη ; Ἡ Ἐρευνα ἀπορρέει ἀπὸ πηγὴν ποῦ ἀναδίδει ἀπορίες, ποῦ προκαλεῖ δίσψεις, ποῦ ὑπόσχεταί δροσιές ;

Ἀκόμη : Ἀνετέθη εἰς τοὺς διανοητικοὺς ἢ Ἐρευνα συνειδήσεως καὶ ἀντίκρουσμα προβλημάτων σχετικὰ πρὸς τὴν κατεύθυνσι τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Ἐχει ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ διανοητικούς ; Καὶ ἀνήκει εἰς αὐτοὺς ἡ ἔξετασι τῶν προβλημάτων τῆς ; Οἱ διανοητικοὶ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ἠμποροῦν νὰ λογαριασοῦν αὐστηρὰ καὶ ὑπεύθυνα — ἀπέναντι στὸν ἑαυτὸν τους — μιὰ γνώμη γιὰ τὰ προβλήματα τῆς φυλῆς των, γνώμη ποῦ θὰ ἦταν ἀπόφασις ; Πιστεύουν οἱ διανοητικοὶ καὶ σὲ τί πιστεύουν ; Εἰς τὴν παράδοσι ; Εἰς τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι ; Εἰς τὸν πολιτισμὸν ποῦ ἀπὸ διάφορες ἐπιρροές θὰ πάρη τὸ κράτος ; Καὶ τί θὰ εἶναι αὐτὸς ὁ πολιτισμὸς ; Καὶ ὑπάρχει ζήτημα δημιουργίας πολιτισμοῦ ἢ μήπως γιὰ κάποια εἰδικὴ λεπτομέρεια πολιτισμοῦ, σὲ εἰδικὴ φόρμα καὶ εἰδικὸν κύκλον ;

Τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι, φτωχὸ, πολλὰς φορὰς κακόζηλον, περὶ πολὺ παθολογικὸ φαινόμενον τυραννισμένης καρδίας, στερημένον ἀπὸ βαθύ νόημα καὶ ἀπώτερη προαισθησι, μονότονη ἔκφρασις ὀρισμένης καταστάσεως ποῦ στὸ σύγχρονον πνεῦμα, ὅταν δὲν προκαλεῖ συμπάθεια, χάρις στὴ μίξερια του, προκαλεῖ ἀπόκρουσι καὶ φέρει σὲ ἀντίθετες διευθύνσεις (δὲν ὀφείλει λίγα κακὰ στὸ δημοτικὸ τραγοῦδι ἢ μετεπαναστατικὴ Ἑλλάδα, ὡς εὐρέθη ἀνάμεσα στὰ καινούργια ρεύματα) τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι, νὰ ἔνας βραχνᾶς ποῦ ἐβλάθηκε στὸ ἑλληνικὸν στήθος μὲ πείσμα καὶ ἀναισθησία καὶ ποῦ ἐστάθη ἐμπόδιον σὲ κάποιον ξάνοιγμα.

Ὑπάρχει ἑλληνικὴ φυλὴ ; Εἶνε τὸ ἐρώτημα τοῦ Περιδῆ, ἀπέναντι στὴν Ἐρευνα. Νομίζω πῶς πρέπει νὰ ἐπεκταθῆ τὸ ἐρώτημα : Καὶ νὰ ἐξετάσομεν : Τὸ 1912-13 ἦταν κίνημα συνειδήσεως ποῦ διέτρεξε τὴν ἀπόστασι τῶν αἰώνων βλέποντας ; Εἶναι τοῦτο μιὰ συνέχεια πράξεων ποῦ τὶς ἐπλημύρυσεν φῶς καὶ τὶς ἔπλασεν ἀνώτερη ἀνάγκη ; Ὑπάρχει στὴν ἐσώτερη ὑπόστασι τοῦ 1912-13 καλλιεργημένη, μακροδουλεμένη θέλησις γιὰ ποῦ ψηλὰς νίκης ; Ὑπάρχει ἑλληνικὴ διανοήσι ; Ἐστὶ θὰ ἐννοοῦσα, ὅπως ὅποτε ὀλιγώτερον πρόχειρον, μίαν Ἐρευνα.

..... Ἐγνωρίσα ἀνθρώπον ποῦ ἀπέθανε ἀπὸ τὴν μεγαλύτερη λύπη. Καὶ ἡ λύπη του ἦταν ὅτι ὅταν ἦλθε σὲ καιρὸ νὰ γνωρίσῃ ἀπὸ ποῦ ἦλθε στὸν κόσμον, ἀπὸ ποῖα πηγὴ, ποῖος πατέρας καὶ ποῖα μάνα τὸν ἐγέννησαν — καὶ ἀπὸ ποῦ εἶχαν φθάσει καὶ ἐκεῖνοι, τότε εἶδε πῶς δὲν ἦταν ποῖα δυνατὰ τοῦτο. Οἱ δικοὶ του εἶχαν πεθάνει. Εἶχε ζήσει μᾶς τους ἀρκετὰ χρόνια, χωρὶς μιὰ στιγμὴ νὰ αἰσθανθῆ τὴν ἀνάγκη νὰ τοὺς γνωρίσῃ. Ὅταν ἡ ἀνάγκη ἦλθε — βρέθηκε μόνος, ἀνύποπτος, ἀπληροφόρητος, ἀμετάκλητα καταδικασμένος νὰ μὴ μάθῃ ποτὲ τίποτε — γιὰ τὸν ἑαυτὸν του. Λυπήθηκε, μαρῶωσε, πέθανε.

Ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ ποῦ θυμίζει πιστὰ τὸν ἀνθρώπον ποῦ πέθανε ἀπὸ τὴν μεγαλύτερη λύπη. Δὲν θὰ ξανοίξω ἐδῶ στοχασμούς. Βέβαια μιὰ φύλη δὲν πεθαίνει καθὼς τὸ ἄτομον. Ἀδιάφορο, ὀρισθῆ καὶ γιὰ τὶς φυλὰς ἕνας τρόπος ποῦ πεθαίνουν. Καὶ ὅταν μιὰ φυλὴ πεθαίνει, μένουσιν πάντα ἐδῶ καὶ κεῖ, κάποιον λίγον ποῦ τὴν θυμίζουν ξεχωριστὰ, ἀλήθεια στὴν παλὰ ὁμορφίαν τῆς, σὲ λάμπι ποῦ ἦταν δόξα τῆς. Εἶναι καὶ τοῦτο ἕνας τρόπος διανοήσεως. Καὶ τοῦτο δὲν θὰ ὑπῆρχε λόγος νὰ μὴ τὸ ὀνομάσομεν πολιτισμὸν.... Ἄλλα περὶ ὧν αὐτῶν εἶνε καλλίτερον νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὸ παρὸν — ἢ σιωπῆ.